

many, *Geogr.Esp.Ar.*, p.68; Levi Provençal ed. del Himyarí, p.40). Però resulta clara la identificació amb el nostre en el text del geògraf àrab,² més ambigua entre els dos en Ptolemeu. Car explica aquell que es troba entre Peníscola i Borriana, i vora mar, des d'on és d'accés molt difícil per l'agre pendent.

El manuscrit, però, porta dos mots àrabs, que vocalitzats serien *'oqba-abejša*, però com que el caràcter àrab *q* sense els punts diacrítics és molt semblant al *r*, és versemblant que el geògraf vagi escriure *'orbbejša*, i el seu copista oriental ho vagi canviar posant-hi *q* per *r*; i amb més vocals: *'oqbat 'abbejša* perquè hi veia el mot àrab viu, *'oqba*, induït per la descripció de l'Edrissí, com una costa d'agre pendent (cf. *'oqba* «ascensus» *RMa.* 144; Dozy *Suppl.* etc.). És sabut, en efecte, que els àrabs, no posseïen el so de *p* en llur llengua l'imiten amb una *bb* doble —normalment indicada amb el *tešdid*; però no sempre es féu així; i menys en un nom que el geògraf vol donar com estranger. En escriure *'orbbejša* el geògraf volia doncs, representar fonèticament *Orpeša* o *Orpeiša*. La dada de l'Edrissí, fou després copiada d'aquest manuscrit pels posteriors; i ometent-hi ja *'oqba*, en qualitat de terme genèric sign. 'costa', escriviren simplement *'Arbejša* Abenalabbar (+ 1270, *Tekmila*, p.267.2f) i *Iems-ed-din* de Damasc (+1327) (*Cosmographia*, ed. Mehren, 1866, p.245).²

Quant a Ptolemeu (II, 6.62) el ms. porta *Ητοβησα*, que el seu millor editor Carl Müller ja va corregir en *Ωτοβησα* amb *'Ω*, per la semblança de la eta majúscula del grec amb la omega majúscula; i atesa la forma dels NLL moderns i de les inscripcions llatines.

Per a l'etimologia partim, doncs, de la forma *OTOBESA*, ben versemblant ja des del punt de vista ibèric, cf. l'OCTOGESA de Cèsar, l'OENESA o -OUSA dels geògrafs grecs, i l'OLO(U)ESA que hem trobat a la base d'*Olesa*. L'evolució fon. seria bifurcada:

(a) *Obbesa* → *Opesa*

Otbesa

(c) *Orpesa*
combinant-se (a)
i (b)

(b) *Oðbesa* → *Orbesa*

En efecte *bb* es torna *p* mossàrab (cf. *ABBATE* > *apàt* etc., *EntreDL* III, 85, n.15), i en resultà (c) després de vacil·lar entre (a) i (b). La forma amb *p* havia d'imposar-se ajudada per la influència del romànic *pes*, *pesar*; i majorment a Castella, on era fatal l'etim. popular «oro pesa, pesa como oro, a peso de oro».

Això fou també el nom d'una planta, allí i a Galícia, l'abròton. El P. Sarmiento en recollí el nom: *oropesa* a Rivadavia, *ouropes* a Oliveira; Sobreiro troba *ouropeso*.³ Per això s'explica que la forma *oropesa* sigui pròpia quasi només del nom toledà; car en el

valencià la introduïren només els castellans des del S.XVI o XVII.⁴

Acabem descartant l'associació amb uns noms preromans, de semblança endemés, ben imperfecta: *Etosca* NL hispànic mal localitzat, però en tot cas llunyà; sembla ser cèltic —celtibèric— car Schmoll (*Vorkelt.Idg.Hisp.* 64) l'igualava encertadament amb un *Pituscanus*. sorotàptic (*CIL* II, 282), per la pèrdua cèltica de tota P: veiem, doncs, que no s'hi pot relacionar el nostre *Orpesa*, d'àrea evidentment no cèltica; ni tampoc amb *Etosa* de la zona de Metz, realment cèltica (*CIL*, 4356; Weisgerber, *Rhen.Germ.-Celtica* 231).

¹ F. Sevillano Colom va publicar un *Bosquejo Histórico de Orpesa* el 1951 en el *BSCC* XXVII i XXVIII, molt útil per a la història i geografia locals, on també cita docs. medievals —els que ja dono ací—, i en el vol. XXX n'hi afegeix altres dels SS. XV-XVII. Més biblg. en Lz.Vargas (1774), I, 270 i *GGRV*. — ² Sobre un Abu-Abbas ben Huailí moro del S.XII, que diuen si era d'Orpesa, hi ha alguna notícia de P.Mena en *El Archivo* II 176a 1f. — ³ Pensado (*Sobreiro*, p.33). — ⁴ O algun aragonès o altre estranger: *Auropesa* a. 1097 en el Cartulari de Fanlo (citat a l'art. *Culla*). *Auropesa* en aquells mapes italians, supra.

ORPÍ

Poble de l'Anoia, 14 k. al SO. d'Igualada; 3 o 4 k. més al SE. hi ha el veïnat d'*Orpinell*, vell llogaret agre. al mun. límitrof Mediona.

PRON.: *urpí* a Piera i a Igualada, Casac. 1920; *urpí* en el poble mateix, 1926 (exc. 90): en aquell poble i els seus veïns del Nord féu la nostra enq. Pau Miró el 1937.

MENCIONS ANT. 978: *Auripino* (*Dipl. Cat. Vic.* 372 §445 = Mas, *NHBna.* XIII, 205). 987: el Comte Borrell dóna a St. Pere de Vic part del castell de Miralles, que afr. «Or. in te. de castro *Monte Bui*, vel in te. de castro *Auripini*»; i segueix afr² amb Vilademàger, Queralt i Tous (*Tuvus*) (Udina, *Arch.Cond.* S.X, 204 = *Li.Fe.Ma.* 268, 293.2f.).

⁴⁵ Des de l'any 1000, *Or-*, 1005: castro *Orpino* (*Cart. St. Cugat* II, 48 = Mas *NHBna.* IV, 206). 1136, V. s.v. *Orpinell*. 1205: *Orpino* (*Cart.S.C.* III, 377). 1205: St. Michaeli de *Orpinno* (ib., p.376). 1251: St. Ramon de Penyafort arbitra en una disputa entre P. de Cervera i G. de Claramunt sobre els «castri de *Claramonte*, de *Orpino*, de *Rubi* et de *Cubells*» (*Li.Bl. de Santes Creus*, 392, 395.1f.). 1321: *Orpino* (*BABL* V, 11). 1359: «castell d'*Orpí*» (*CoDoACA* XII, 34).

Les indico a part quan són de barons, que segurament prenen nom del castell, del qual eren senyors o fills d'ells. 992: «Signum *Auropino* primer firmant